

Köszöntők

Szerkesztői előszó

Ünnepi különszámot tart kezében a kedves olvasó. Az ünnep apropója Mészáros Éva köszöntése nyugdíjba vonulása alkalmából, aki a klinikai logopédia, főként az afáziológia területén dolgozott, kutatott és sokunkat tanított hosszú évtizedeken keresztül. A múlt idő azonban indokolatlan, hiszen jelenleg is aktívan részt vesz az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar logopédusképzésében, jelen van az oktatói és oktatásszervezési feladatokban egyaránt. Kutatói érdeklődése folyamatos, és tudomásunk szerint hamarosan könyve is megjelenik.

A lassan egy éve szerveződő különszám tulajdonképpen tematikus számnak is beillik, hiszen a cikkek a klinikai logopédia vagy annak határterületeit érintik. Ebből a szempontból is nagy kincs a kötet, mert ritkán jelennek meg a témával kapcsolatos írások.

Kedves Éva!

Köszönjük, hogy tapasztalataidat folyamatosan megosztottad és a mai napig megosztod a klinikusokkal, és hogy kitartóan, fiatalos lendülettel, és méltán megérdemelt tekintéllyel képviseled a szakmát a klinikum sokszor nehezen átjárható hierarchikus rendszerében. A különszámban kollégáid írtak a tiszteletedre. Fogadd az írásokat sok szeretettel!

Kas Bence és Dénes Zoltán köszöntőjét követően a Tanulmányok rovatban tizenkét írás olvasható.

Az első tanulmány szerzője, Órley Zita arról ír, hogy az elmúlt években a pandémia miatt hirtelen megjelenő, terápiás térben bekövetkező változások – az online tér – milyen alapvető szakmai és etikai kérdéseket vetnek fel. Írásában nemzetközi tanulmányokat felhasználva ismerteti a telelogopédia legfontosabb elméleti és gyakorlati tudnivalóit, valamint ajánlásokat tesz a hazai telelogopédia használatával, felhasználásával kapcsolatban.

Szászi-Szrenka Melinda és Dóczyiné Nagy Veronika közleményében a gyermekkori szerzett nyelvi és beszédzavarok rehabilitációjával kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteiket mutatják be. Tanulmányuk hiánypótló, hiszen a logopédiának ez a területe nem sűrűn kerül reflektorfénybe. A cikkben a különböző kórképek diagnosztikájával és terápiájával is megismertetik az olvasót, valamint betekintést engednek a Bethesda Gyermekkórház Gyermekrehabilitációs Osztályának működésébe.

Molnár-Tóth Alinka cikkében a szerzett nyelvi zavarok (afáziák) és a motoros beszédzavarok definiálási nehézségeiről és ezen kórképek elkülönítésének fontosságáról ír. Az említett zavarok háttérmechanizmusait napjaink egyik prominens pszicholingvisztikai modellje, a Willem J. M. Levelt nevéhez kötődő Lemma-modell segítségével mutatja be és magyarázza. A szerző röviden egy saját vizsgálat ismertetésére is kitér, melyben egészséges és afáziás személyek megnevezési képességeit vizsgálta. A vizsgálat újdonsága, hogy a két csoport teljesítményét nem csak mennyiségi, hanem minőségi elemzésnek is aláveti, ami lehetőséget nyújt az afáziás teljesítménymintázat Lemma-modell keretében történő értelmezésére, és ezáltal az afáziás szóelőhívási nehézségek természetének jobb megértésére.

Szöllősi Izabella a szerzett beszédmotoros zavarok (dizartria és beszédapraxia) típusait és jellemzőit tekinti át a legújabb nemzetközi szakirodalom tükrében. Az áttekintés hiánypótló, hiszen a szerző a kórképek etiológiai és neuroanatómiai hátterének részletes ismertetésén túl a logopédiai vizsgálat és terápia szempontjaira is ajánlást tesz a kurrens nemzetközi szakirodalom alapján. A logopédiai intervenció irányelveinek ismertetése során a respiráció, fonáció, rezonancia, artikuláció és prozódia fejlesztésének lehetőségeiről is szó esik.

Viktória Kevická, Jana Marková, Alice Kušnírová és Cséfalvay Zsolt szlovák anyanyelvű Parkinson-szindrómás (PSZ) személyek elbeszélő képességét vizsgálták egy történetmesélési feladat

segítségével. A szerzők a nemzetközi gyakorlatban széles körben használt Hamupipőke-történetet alkalmazták a narratívák kiváltásához. Ez az első kutatás, mely szlovák anyanyelvű PSZ-es beszélők körében vizsgálja a szövegalkotás képességét. A vizsgálat eredményei szerint a PSZ-es csoport a beszédprodukción számos területén (produktivitás, információtartalom, grammatika, fonológia) alacsonyabb teljesítményt nyújt, mint az egészséges kontrollcsoport.

A nyelészavarról szóló tanulmány Németh Mariann és Dénes Zoltán írása. Tanulmányukban a kórképpel kapcsolatos paradigmaváltásról és annak hátteréről számolnak be. Kiemelik a rehabilitációban, diszfágiaterápiában megjelenő szemléletváltás jelentőségét, melynek köszönhetően egyre nagyobb teret kap a holisztikus diagnosztika és a személyre szabott terápia. Rövid, lényegre törő írás, mely nagy segítséget nyújthat a klinikai logopédusok munkájában.

Bóla Emília cikkében egy esetismertetésen keresztül mutatja be egy ritka kórkép, a gégeapraxia tüneteit. A fonációs zavar ebben az esetben nem a gége eltéréséből ered, hanem az ideomotoros apraxia egy fajtájáról van szó, vagyis sikertelen a szándékos mozgásminták programozása, végrehajtása. A tanulmány bővelkedik elméleti áttekintésben is, a szerző bemutatja az apraxiák fajtáit, azok tünettanát. Az eset kapcsán pedig ismerteti az orális-beszéd-fonációs apraxia vizsgálati lehetőségeit.

Szóllósi Izabella és Szabó Gábor egyes nem nyelvi kognitív funkciók, a figyelem, a munkamemória és a kognitív kontroll nyelvi folyamatokban betöltött szerepére hívják fel a figyelmet. Áttekintő cikkükben ismertetik az agysérülések következtében kialakuló kognitív deficitnek nyelvi teljesítményre gyakorolt lehetséges hatásait, a kognitív funkciózavarok és a nyelvi zavarok (afáziák) kapcsolatának természetét neuroanatómiai és pszichológiai szempontból. Mivel a nyelvi és kognitív funkciózavarok között komplex interakció feltételezhető, a figyelem, munkamemória és kognitív kontrollképeségek terápiája az afáziarehabilitációnak is fontos részét képezheti. A logopédus és neuropszichológus együttműködése kulcsfontosságú a sikeres rehabilitáció érdekében.

Pollák Ildikó esettanulmánya egy agysérült páciens hosszú távú rehabilitációját mutatja be. A nyolc éves nyomon követésnek köszönhetően a páciens kognitív fejlesztését, valamint az önállósulási, munkavállalási és pszichés küzdelmek állomásait is megismerjük. A szerző ezzel rávilágít arra a tényre, hogy a kórházi rehabilitációt követően még hosszú út áll a páciensek előtt, melyhez nagyon fontos a szakmai támogatás.

Vámos Tibor és Berencsi Andrea cikke a stroke utáni neurorehabilitáció mozgástanulást befolyásoló tényezőit részletezi nemzetközi szakirodalmak alapján. A cikk is kitér rá, hogy ezek a gyakorlati munkát befolyásoló szempontok nem csak a mozgásszervi rehabilitáció, de a logopédiai terápia során is felvetődnek. A gyakorlás mennyisége, időtartama, gyakorisága és még számos szempont mind elgondolkodtató iránymutatás lehet a nyelvi terápiák során is.

Káldi Tamás és Babarczy Anna pszicholingvisztikai kutatásait mutatják be, melyek egyes nyelvi és kognitív folyamatok (pl. figyelem, munkamemória) közötti kapcsolat feltárására irányulnak. A tanulmányban különös hangsúlyt kap az alkalmazott módszerek, a pupillometria és az „üresképernyő-paradigma” főbb jellemzőinek és nyelvi kutatásokban való alkalmazási lehetőségeinek bemutatása. Ahogy a szerzők is megfogalmazzák, a pupillatágulás mértéke összefügg a feladatvégzés közbeni koncentráció, mentális erőfeszítés mértékével, így a pupillaméret-változás hasznos információkkal szolgálhat a nyelvi folyamatok (pl. a hallott mondatok feldolgozása) során zajló egyéb kognitív folyamatokról, például a figyelmi allokációról.

Zakariás Lilla és Lukács Ágnes a nyelvi teljesítmény változékonyságát, fluktuációját vizsgálta stroke következtében kialakuló afáziában. Bár gyakori klinikai megfigyelés, hogy az afáziás páciensek teljesítménye az egyes vizsgálati és terápiás alkalmak között nagyfokú változatosságot mutat, mostanáig kevés empirikus tanulmány vizsgálta a teljesítmény egyéni belüli változékonyságát ebben a csoportban. A szerzők áttekintik a témában született nemzetközi tanulmányokat, majd ismertetik saját kutatásukat. Hangsúlyozzák, a jelenség vizsgálata kiemelkedő elméleti és gyakorlati jelentőséggel bír, hiszen hozzásegíthet az afáziás nyelvi zavar természetének jobb megismeréséhez, pontosabb és validabb diagnosztikai eszközök kialakításához, valamint az afáziából történő felépülést befolyásoló, eddig ismeretlen tényezők azonosításához.

A Gyakorlati műhelymunkák rovatban négy írást olvashatunk. Nagy Katalin Kitti az Afázia Úrabeszélők Egyesületében a pandémia alatt bevezetett csoportos telelogopédiai terápia előnyeit és hátrányait ismerteti gyakorlati munkája során szerzett tapasztalatai alapján. A beszámoló fontos ismereteket nyújt az online terápiás tér használatával kapcsolatban.

Kotra Mónika esettanulmányában a verbális apraxia tüneteiről és terápiájáról olvashatunk, valamint a logopédiai rehabilitáció hosszú távú hatásosságát ismerhetjük meg vizsgálati eredmények alapján.

Szél István a logopédus-továbbképzések során szerzett tapasztalatait, az oktatás során felvezetett főbb kérdésköreit mutatja be a neurológus szemszögéből, valamint felveti az Alternatív Augmentatív Kommunikáció lehetőségét a krónikus afáziaterápiában.

Végül Kas Bence a logopédusképzés kiemelkedően fontos állomásáról, az újonnan induló logopédia mesterszak létesítéséről, annak tartalmáról és a szakképzettség hasznosítási területeiről ír.

A Logopédia folyóirat szerkesztői és a jelen kötet szerzői bíznak benne, hogy a kötetben megjelenő írások szemléletbeli, elméleti és gyakorlati iránymutatásokat adnak, valamint bővítik a szakmai ismereteket és hasznosulnak a szakmai gondolkodásban.

Köszönjük a szerzők, a lektorok és a fordítók: Babarczy Anna, Berencsi Andrea, Bóla Emília, Cséfalvay Zsolt, Dénes Zoltán, Dóczyiné Nagy Veronika, Donauer Nándor, Fehérné Kovács Zsuzsanna, Földesi Ozvald Nóra, Imre Angéla, Káldi Tamás, Kas Bence, Viktória Kevická, Kotra Mónika, Kullmann Lajos, Alice Kušnírová, Lénárt Zoltán, Lőrík József, Lukács Ágnes, Magyar Csenge, Jana Marková, Molnár-Tóth Alinka, Nagy Katalin Kitti, Németh Mariann, Órley Zita, Pajkossy Péter, Pollák Ildikó, Sebestyénne Tar Éva, Sósne Pintye Mária, Szabó Edina, Szabó Gábor, Szabóné Vékony Andrea, Szászi-Szrenka Melinda, Szél István, Szöllősi Izabella, Szűcs Izabella, Vámos Tibor, Víg Julianna Beáta, Zakariás Lilla szakszerű, alapos és önzetlen munkáját.

A szerkesztők: Órley Zita és Zakariás Lilla